

**אל-תגזל-דל, כי דל-הוא; ואל-תדפא עני בשער. כי-יהוה, יריב ריבם; וקבע את-קבעיהם
נפש. (משלי כב: כב-כג)**

שלמה המלך עליו השלום הודיענו בשני כתובים הללו עונש הגזול את הדל. וידוע כי ד' כתות הן שהזהירה התורה על האדם לרחם אותם ושלא להרע להם, ואלו הם: עניים, יתומים, אלמנות, גרים. וכן מצינו הכתוב שהזהיר על ארבעתם בפסוק אחד, הוא שכתוב: (דברים טו, יד) "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה", ודרשו רז"ל: (מכילתא דרשב"י עה"פ) ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, ואם אתה משמח את שלי אני אשמח את שלך. והזכיר הלוי כנגד העניים, שהרי לויים עניים הם שלא היה להם חלק בארץ... עניים הם שהזהיר עליהם התורה במצות עשה ובמצות לא תעשה, במצות עשה שנאמר: (דברים טו, י) "נתון תתן". וכתוב: (שם, ח) "פתוח תפתח את ידך לוי". מצות לא תעשה, שנאמר: (שם, י) "ולא ירע לבבך בתתך לוי", וכתוב: (שם, ז) "ולא תקפוץ את ידך". ואחר שהתורה הזהירה על הגזול בלאו של לא תגזול לכל העולם, לכך לא הוצרכה להזהיר על גזל העני, וחייב הוא לתת לו, ואיך יגזול ממנו, ועל כן בא שלמה ע"ה והוסיף באור בעונש הגזול את העני, כי אין דרכו בכל ספר משלי להזכיר מצוה מן המצוות הכתובות בתורה, אלא אם כן יוסיף באור או יחדש בה דבר, כי מי האדם שיבא אחרי משה אם לא לעשות סייג לדבריו, ועל כן אמר: אל תגזול דל כי דל הוא, ואין צריך לומר לדל כי אפילו לעשיר אסור לגזול, ומה שהזכיר דל, מפני שהוא מצוי שהכל גוזליו אותו לפי שאין לו עוזרים, ואין מי שידבר בעדו כאיש העשיר, אלא הכל שונאין אותו ומתרחקים ממנו ואפילו קרוביו, כענין שכתוב: (משלי יט, ז) "כל אחי רש שנאוהו אף כי מרעהו רחוק ממנו", וע"כ יאמר: אל תגזול דל מצד שהוא דל והוא חסר הכח, וידוע אתה שאין לו עוזר וסומך כנגדך ואין מי יריב ריבו, אל תדמה בנפשך זאת, כי הקב"ה יריב ריבו, והוא הטוען שלו והוא יעניש את הגוזלים אותו, לא עונש ממון רק עונש הגוף והנפש, זהו: וקבע את קובעיהם נפש, שהיא מלה כוללת הגוף והנפש. יתומים ואלמנות, הוא שהזהירה עליהן התורה בהרבה מקומות: (שמות כב, כא) "כל אלמנה ויתום לא תענון", ודרשו רז"ל: (מכילתא דרשב"י) אפילו אלמנתו של מלך ואפילו יתומים של מלך. והטעם לפי שנפשו שפלה ודמעתם מצויה, ודבר מצוי הוא שהכל מריעין ומענין אותם. ואמר הכתוב: (שם, כב) "אם ענה תענה אותו"... ולפי ששאר בני אדם המעונים יטריחו אחרי מושיעים וישימו בטחונם בהם, אבל היתום והאלמנה שאין להם מושיעים אינם בוטחים כי אם בהקב"ה, וע"כ הקב"ה שומע צעקתם ויריב ריבם.... גרים הוא שהזהירה עליהם התורה בהרבה מקומות, והוא שכתוב: (שמות כב, כ) "וגר לא תונה ולא תלחצנו" וגו'. יזהיר שלא יונה אותו באונאת דברים, ולא ילחצנו בגזלת ממון, כי גרים הייתם בארץ מצרים. והוסיף טעם הכתוב האחר: ואתם ידעתם את נפש הגר, לא אמר את הגר אלא את נפש הגר, כלומר נפשו שפלה ונכנעת ועיניו תמיד אל ה'. וכן דרשו רז"ל: (ב"מ נח ב) היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך, בא ללמוד תורה לא יאמר לו: פה שאכל נבלות וטרפות שרצים ורמשים יבא וילמוד תורה שנתנה מפי הגבורה. כי גרים הייתם בארץ מצרים, מום שבך אל תאמר לחברך. וכן מצינו הצדיקים נקראים גרים, ולשון "גר" מלשון גרגיר הנפרד מעיקרו, וכן הצדיק רואה את עצמו יחידי, אין דירתו בארץ כי אם דירת עראי, וזהו שאמר דוד ע"ה: (תהלים קיט, יט) "גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך". המשיל עצמו לגר שהוא מזומן לנסיעה ואינו יודע העת, ולפי שאינו יודע העת הוא צריך שיקח צידה לדרך פן יבא עליו העת פתאום. ומה היא הצדה, קיום המצות, זהו: אל תסתר ממני מצותיך. וכן מצינו האבות כולם שנקראו גרים, אברהם, הוא שכתוב: (בראשית כג, ד) "גר ותושב אנכי עמכם". יצחק, הוא שכתוב: (בראשית כו, ג) "גור בארץ הזאת." יעקב בוא שכתוב "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" (שם לו, א).

“Do not steal from the poor, because he is poor, and do not crush the poor in the gate; For G-d will fight their spiritual fight, and despoil of life those that despoil them.” (Mishlei 22:22-23)

Shlomo HaMelech tells us in these two verses about the seriousness of stealing from a poor person. It is known that there are four categories of people who the Torah warns us to be kind to and not to do them harm. They are: poor, orphans, widows and converts. We find that the Torah warns us about all of them in a single verse, “You shall be happy on your festival, you, your son, your daughter, your male servant and female servant, the Levi, the convert the orphan and the widow” (Devarim 15:14). Our Rabbis have learned from here: “Four are yours, and four are mine. If you rejoice with mine, I will rejoice with yours” (*Mechilta de-Rabbi Shimon bar Yochai* ad loc.) It mentions Levi'im instead of poor people because they had no portion in the land.... The Torah warns us to take care of the poor with both positive and negative mitzvot. Positive mitzvot include “you shall surely give to him” (Devarim 15:10) and “You shall surely open your hand to him” (ibid. 8). Negative mitzvot include “Your heart shall not be evil when you give to him” (ibid. 10) and “Do not be close your hand” (ibid. 7). Since the Torah prohibited theft from anyone when it says, “Do not steal” therefore it did not require a separate prohibition of stealing from a poor person. Furthermore, since everyone is obligated to give him money, how could they steal from him? Therefore Shlomo came and added the details of the punishment for someone who steals from the poor. The style of Mishlei is not to repeat mitzvot found in the Torah unless it add explanation or something new, for what can he add after Moshe, unless he is coming to make a fence around his words? Therefore he clarifies “Do not steal from the poor person for he is poor.”

Of course this includes not only the poor, but also the rich. The reason it mentions the poor person is because it is common that everyone steals from him because he has nobody to help him and nobody to advocate on his behalf. Everyone hates him and keeps away from him – even his relatives, as the verse states, “all the brothers of the poor man hate him, even his relatives keep away from him” (Mishlei 19:7). Therefore it says “Do not steal from the poor” because he is poor and has lacks empowerment. You know that he has nobody to help him or support him against you, and nobody will fight on his behalf. Do not imagine that this is true, because G-d will fight on his behalf, He will be his advocate, and He will punish those who steal from him. This will not be a financial punishment, but a physical and spiritual punishment. This is the meaning of verse, “For G-d will fight their spiritual fight” which includes both body and soul.

The Torah warns us about taking care of orphans and widows in many places. “Do not afflict any widow of orphan” (Shemot 22:21). Our Rabbis have explained “even

the widow of the king or the orphans of the king” (*Mechilta de-Rebbi Shimon bar Yochai*). The reason is because their spirits are low and their tears are always just below the surface. It is common that people take advantage of them and afflict them. The verse says, “if you afflict him” (*ibid.* 22).... If someone else suffers they will seek out a saviour and trust in them, but an orphan or widow has no saviour and can only trust in G-d. Therefore G-d will hear their cries, and fight their fight....

The Torah warns about afflicting converts in many places, as the verse states, “Do not afflict the convert and do not pressure him” (*Shemot* 22:20). This is a warning against afflicting him with words, and not pressuring him by stealing from him. “For you were strangers in the land of Egypt”. The Torah gives another explanation, “For you know the soul of the stranger.” It does not say ‘stranger’ but ‘soul of the stranger’ because his soul is lowly and abject and his eyes are always turned to God. Our Rabbis have said: “If someone is the child of a convert, do not say to him, ‘remember what your parents used to do.’ If he comes to learn Torah do not say to him, ‘how can a mouth that used to eat non-kosher flesh and creepy-crawlies now come to learn Torah that was given from the mouth of G-d?’ For you were strangers in the land of Egypt. Do not mock someone else for the defect which is your own.

We also find that the righteous are called ‘strangers’. ‘Stranger’ (*ger*) is related to the word ‘crumb’ (*gargir*) which is separated from its source. Similar a righteous person views himself as a loner. His dwelling in the land is only temporary. This is what King David said, “I am a stranger in the land. Do not hide Your mitzvot from me” (*Tehillim* 119:19). He compared himself to a stranger who must always be ready to travel and does not know when. Since he does not know when he will leave he must always take provisions with him in case he has to leave suddenly. What are those provisions? Keeping the mitzvot. This is why he says, “Do not hide Your mitzvot from me.” We also find that the patriarchs are called strangers. Avraham says of himself, “I am a stranger and a sojourner amongst you” (*Bereishit* 23:4). G-d says to Yitzchak “Dwell (*Gur*) in this land” (*ibid.* 26:3). About Yaakov it says, “Yaakov dwelt in the land where his fathers sojourned (*megurei*), in the land of Canaan” (*ibid.* 37:1).